

kunnan välittämä luonnollinen jumalätieto saa ihmiset yleensä torjumaan Jumalan ja kääntymään epäjumalien puoleen.

Lisäksi voidaan kritisoida Rean optimistista asennetta uskonnollisten kokemusten tiedolliseen luotettavuuteen. Jos nämä kokemukset sisältävät vain luonnollisia ärsykeitä, ihmisen oma psyyke on aktiivinen niiden syntymisessä eikä kokemuksiin yleensä liity kausaalista kontaktia Jumalan kanssa. Kuinka mielekästä on siis yleisesti ottaen pitää niitä kokemuksina tuonpuoleisesta Jumalasta?

Kaikesta huolimatta *The Hiddenness of God* tarjoilee uusia, kiinnostavia näkökulmia kätkeytyneisyyden ongelmaan. Ehkä Jumala on vaikea löytää siksi, että Jumala ei yksinkertaisesti ole rakastava isä siinä mielessä kuin uskovat yleensä ajattelevat eikä äärimmäisen kiinnostunut luomistaan olennoista, mutta toisaalta lähes kaikkien koettavissa missä vain, milloin vain.

Lari Launonen, TM
Systemaattisen teologian
tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto

TIMO TOTRO

**Jumala prosessissa?
Mielen mallit poikki-
tieteellisessä vuoro-
puhelussa: Tapaustutkimus
Matti Hyrckin ajattelusta.
Jyväskylä: Metanoia
Instituutti 2018. 165 s.**

Psykoanalyttikko ja teologian tohtori Matti Hyrckin (1942–2014) vaikutus sielunhoidon ja pastoraalipsykologian kehitykseen Suomessa on ollut merkittävä. Erityisen tunnetuksi on tullut Hyrckin väitöskirjassaan kehittämä suhteessaolon perusmielikuvien teoria, joka kuvaa objektisuhdepsykoanalyttisen ajattelun pohjalta erilaisia mielensisäisiä jumalasuhteen malleja. Hyrckin lähtökohtana on ajatus siitä, että ihminen kohtaa Jumalan (ja muut objektit) aina ihmismielen dynamiikan ja tiedostamattomien perusmielikuvien mukaisesti. Näin Jumala voi saada ristiriitaisiakin muotoja. Esimerkiksi kristillisessä traditiossa on vaikuttanut yhtä lailla kuva moraalisesta nuhteettomuudesta vaativasta kuin ehdoitta rakastavasta Jumalasta.

Teologian tohtori ja organisaatioanalyttikko Timo Totro tarkastelee teoksessaan Matti Hyrckin jumalakuvia koskevan ajattelun kehitystä. Samalla Totron tavoitteena on kehittää Hyrckin ajattelua eteenpäin prosessiteologian tarjoamasta näkökulmasta. Hyrck pohti teksteissään usein perusmielikuvien teoriasta seuraavaa teologista ongelmaa: edustaako jokin mielen sisäinen jumalakuva muita paremmin todellista Jumalaa? Entä mitä Jumalan olemuksesta kertoo se, että jumalakuvat

saavat hyvin erilaisia muotoja eri yksilöiden, yhteisöjen ja jopa historiallisten aikakausien välillä? Onko Jumala pohjimmiltaan hyvä?

Totron tavoitteena on selvittää, kuinka Hyrckin omat vastaukset näihin kysymyksiin kehittyivät vuosien varrella, ja pohtia, millaisia vastauksia kysymykset saisivat prosessiteologian näkökulmasta. Prosessiteologialla Totro tarkoittaa kaikkea sellaista teologista ajattelua, joka näkee maailman, Jumalan ja ihmisen toisistaan riippuvaisina ja toisiinsa jatkuvasti vaikuttavina toimijoina. Englantilaisen matemaatikko ja filosofi Alfred Whiteheadin ajattelun pohjalta kehittyneessä prosessiteologiassa korostetaan Jumalan maailmaan kietoutuneisuutta ja muutoksenalaisuutta klassisen teismin staattisen ja tuonpuoleisen jumalakuvan sijaan. Jumala on prosessiteologian näkökulmasta yksi osa luomakunnan muutoksen prosessia.

Totro tarkastelee Hyrckin ajattelun kehitystä kolmesta näkökulmasta. Ensinnäkin Totro analysoi sitä, kuinka uskonnon ja tieteen – ja erityisesti teologian ja psykoanalyttisen ajattelun – suhde muuttui Hyrckin jumalakuvia koskevan ajattelun kehityksessä. Toiseksi Totro tarkastelee Hyrckin luomaa psykoanalyttista mallia inhimillisten vuorovaikutussuhteiden kehitysprosessin kuvauksena. Kolmanneksi Totro nostaa esiin Hyrckin henkilökohtaisen elämänhistorian kokemukset ja kysyy, kuinka Hyrckin oma kokemuksellinen ja uskonnollinen prosessi on kytkeytynyt perusmielikuvien teorian kehittymiseen. Prosessiajattelulle ominaisesti Totro pyrkii tuomaan mainitut kolme näkökulmaa

yhteen ja kuvaamaan laajempaa vuorovaikutussysteemiä, jonka osatekijöitä ovat yksilölliset kokemukset, ihmismielen rakenne sekä ympäröivät tieteelliset ja teologiset ajattelumallit.

Teos jakautuu kolmeen pääluukuun. Totro lähtee liikkeelle esittelemällä lyhyesti prosessiajattelun ja -teologian luonnetta. Tämän jälkeen hän esittelee laajasti erilaisia tieteen ja uskonnon välisen suhteen ratkaisumalleja, joita hän hyödyntää myöhemmin Hyrckin ajattelun analyysin välineinä. Toisessa pääluvussa Totro käy tarkemmin esittelemään Hyrckin suhteessaolon perusmielikuvien teoriaa, sen kehitystä sekä teorian taustalla olevia psykoanalyttisia ajattelumalleja. Samalla Totro nostaa esiin Hyrckin henkilökohtaista kokemuksellista ja uskonnollista prosessia, joka on osaltaan vaikuttanut jumalakuvamallin muotoutumiseen. Kolmannessa pääluvussa Totro tarkastelee Hyrckin ajattelun tietoteoreettista perustaa sekä jumalakuvamallin herättämää kritiikkiä. Pääosan luvusta vie prosessiajattelun luonteen seikkaperäinen avaaminen ja soveltaminen suhteessa Hyrckin Jumalan olemusta koskeviin kysymyksiin.

Kirjan rakennetta voi pitää haasteellisena lukijalle, jolle prosessifilosofinen ja -teologinen ajattelu ei ole tuttua. Vasta kolmannen luvun seikkaperäinen prosessiajattelun kuvaus tarjoaa harjaantumattomalle lukijalle tarpeeksi välineitä ymmärtää prosessiteologian luonnetta ja sen peruskysymyksiä. Kirjan alkupuolella olisikin ollut hyvä avata prosessiajattelun luonnetta laajemmin. Näin myös Hyrckin ajattelun ja prosessiteologian väliset

kytkökset olisivat olleet selkeämmin osoitettavissa lukijalle kirjan toisessa pääluvussa, jossa Totro piirtää muuten ansiokkaasti tarkan ja monipuolisen kuvan Matti Hyrckin ajattelun kehityksestä.

Totro käyttää lähteinään Hyrckin jumalakuvia käsitteleviä tekstejä aina vuodesta 1988 lähtien. Teksteistä hän painottaa erityisesti vuonna 1995 julkaistua väitöskirjaa *Mielen kuvat Jumalasta?* sekä postuumisti vuonna 2014 julkaistua teosta *Onko Jumala hyvä?* Totro esittelee seikkaperäisesti Hyrckin ajattelun taustalla olevia psykoanalyttisia lähtökohtia, Hyrckin teorian yksityiskohtia ja sen kehitystä vuosien varrella sekä Hyrckin ajattelun tietoteoreettisia lähtökohtia. Totron näkemys on, että Hyrckin kuva Jumalasta kehittyi kohti prosessiteologista ajattelua jo ennen kuin Hyrck itse oli siitä välttämättä tietoinen. Totron mukaan Hyrckin suuri kysymys jumalakuvien ja todellisen Jumalan välisestä suhteesta – yhtä lailla kuin Hyrckin saama teologinen kritiikki – nousi pitkälti Hyrckin omaksumasta teologiakäsityksestä. Totro esittää, että Hyrckin ajattelun taustalla vaikutti pitkään klassisen teismin muuttumaton ja ikuinen jumaläkäsitys, joka loogisesti johti hänet kysymään perusmielikuvien ja Jumalan todellisen olemuksen suhdetta.

Kolmannessa luvussa Totro nostaa Hyrckin objektiisuhteeteoreettisen ajattelun rinnalle prosessiteologian, jonka hän näkee tarjoavan ratkaisun Hyrckin suuriin kysymyksiin: kun klassisen teismin jumalakuva korvataan prosessiteologian käsityksellä Jumalasta, joka toimii vuorovaikutuksessa ihmiskun-

nan kanssa ja joka muuttuu ja kehittyy ihmiskunnan mukana, voidaan Hyrckin erilaiset Jumalaa koskevat perusmielikuvat nähdä ihmiskunnan kehityksen eri vaiheissa toimineina jumalakuvina. Prosessiteologian muuttuva Jumala on pohjimmiltaan Hyrckin kuvaama, maailmasta ja ihmisistä huolehtiva, armollinen, Parantaja-hahmoinen Jumala. Hyrckin esittämistä kysymyksistä yksi jää mielestäni kuitenkin ilman selkeää vastausta: miksi jumalakuvat vaihtelevat esimerkiksi nykypäivänä niin paljon eri yksilöiden ja uskonnollisten yhteisöjen välillä?

Lukijaystävällisyyden näkökulmasta Hyrckin ajattelua käsittelevä luku on helpommin lähestyttävä kuin kirjan prosessiajattelua käsittelevä luku. Totron tyyli tukea argumenttiaan viittaamalla lukuisiin eri ajattelijoihin, aatesuuntiin ja jopa kaunokirjallisiin teksteihin tekee lukukokemuksesta vaativan. Erilaiset pitkätköt teoreettiset sivupolut sekä eri tieteenaloille ja historiaan levittäytyvät huomiot vaativat lukijalta tarkkaavaisuutta kirjan loppupuolella. Näkökulmien runsautta voi osin puolustaa sillä, että kolmas luku on tulkittavissa Totron oman maailmaa ja Jumalaa koskevan ajattelun kehittelyksi ja puheenvuoroksi. Kirja ei näin ollen puhtaasti tai vu akateemisen tutkimuksen formaattiin, vaan kyse on pikemminkin vapaamuotoisemmasta tutkielmasta, jonka tavoitteena on ennen kaikkea kehittää Hyrckin ajattelua edelleen.

Kirjaa voi suositella erityisesti Matti Hyrckin ajattelua tunteville sekä siitä kiinnostuneille lukijoille. Totro tarjoaa selkeän ja asiantuntevan kokonaiskuvan Hyrckin jumalakuvateorian kehit-

tymisestä ja sen taustalla olevista erilaisista vaikutteista ja piirteistä. Myös kirjan loppupuolen prosessiteologinen kehittäminen palkitsee lukijan vaatavuudestaan huolimatta. Se avaa tärkeän uuden näkökulman Hyrckin kehittämään perusmielikuvien teoriaan ja sen herättämiin kysymyksiin. Totro vie eteenpäin Hyrckin aloittamaa prosessia.

Teemu Ratinen, TT
Lukion rehtori
Helsinki

MARTTI HÄIKIÖ
Suomen leijona:
Svinhufvud
itsenäisyysmiehenä.
Jyväskylä: Docendo 2017.
640 s.

Suomen tasavallan kolmas presidentti Pehr Evind Svinhufvud (1861–1944) toimi senaatin puheenjohtajana eli Suomen pääministerinä itsenäisyytemme alkuvaiheen merkittävimmät kuukaudet marraskuusta 1917 toukokuuhun 1918. Luonnollisesti poliittinen historia ja valtioiden syntyvaiheisiin liittyvät tekijät ovat monien asioiden summa. On kuitenkin ilmeistä, että juuri P. E. Svinhufvud on yksi Suomen itsenäistymisvaiheiden merkittävimmistä yksittäisistä vaikuttajista. Suomen presidenttinä Svinhufvud toimi vuosina 1931–1937.

Martti Häikiön elämäkertateos Svinhufvudista ei ole kirjoittajan mukaan Suomi 100 -juhlavuoden tilausteos. Sen sijaan sen

alkusysäykset palautuvat niinkin pitkälle kuin 1960-luvun loppuun, jolloin poliittisen historian opiskelijat kävivät vilkkaita keskusteluja vuoden 1918 tapahtumista, erityisesti tapahtumien nimistä ja tulkinnoista. Kriittisiä vaiheita ja vuosia Svinhufvudin elinvuosiin liittyi useita: suurlakko, sisällissota, kaksi maailmansotaa, kaksi kapinaa ja paljon muuta. Häikiön teoksessa pääpaino on itsenäistymisvaiheiden kuvauksessa. Svinhufvud kuoli jatkosodan ollessa vielä käynnissä helmikuussa 1944.

Svinhufvud oli syntynyt Rapolan kartanosta Sääksmäeltä. Sääksmäellä hän ei kuitenkaan kauan asunut, ja Luumäen Kotkaniemi on ehdottomasti tunnetuin presidentin kotipaikoista. Kotkaniemen tilan P. E. Svinhufvud osti vaimonsa Ellenin kanssa edeltäjältään Alfred Thomélta kotipaikakseen vuonna 1908, jolloin hän aloitti Lappeen kihlakunnantuomarin virassa. Päärakennus oli rakennettu kauniille paikalle Kivijärven rannalle jo vuonna 1898 juuri maalaistuomarin kodiksi ja virkataloksi.

Kotkaniemeä P. E. Svinhufvud piti kotinaan koko loppuelämänsä. Svinhufvudille rakas harrastus oli metsästys. Kotkaniemessä hän viihtyi ilmeisen hyvin, sillä siellä hänen oli mahdollista kalastaa ja metsästää omilla maillaan. Puoliso Ellen Svinhufvud keskittyi hoitamaan puutarhaa ja kanalaa. Tämän lisäksi Ellen huolehti tilan lampaista ja kaneista. Virkatehtävien loputtua Svinhufvud palasi Kotkaniemeen, missä hän kuoli 29. helmikuuta 1944. Svinhufvud siunattiin viimeiselle matkalle Luumäen kirkossa 8.3.1944. Hänen hautansa ja hautapaatensa sijaitsevat Luumäen kirkonmäen

hautausmaalla. Suomen presidenteistä Svinhufvud onkin ainoa, joka on sekä siunattu että haudattu kotikunnassaan.

Häikiön teos on mittava ja perusteellinen elämäkertatutkimus kohteestaan. Toisinaan kirjoittaja innostuu kuvaamaan kohteensa elämää jopa pedantin pikkutarkasti. Kirjoittaja itse intoutuu vertaamaan tutkimusotettaan jonkinmoisen ”dekkarinkirjoittajan” tapaan kuvata asioita: ”Svinhufvudin henkilökohtainen elämä lain ja väkivallan veitsenterällä johdatti kirjoittamaan jännityskertomuksen. Seuraan hänen henkeäsalpaavia vaiheitaan jopa tunti tunnilta. Selviääkö hän yön yli? Haaksirikkoja, erottamisia, 50 asteen pakkasia, yöllisiä neuvotteluja vihollisen laivassa, pakoyrityksiä, kapinoiden kukistamista – kaikki keskellä maailmanhistorian myrskyjä...”

Svinhufvudin elämä luonnollisesti antaa sytykkeitä ja lähtökohtia tällaiselle tarkastelulle. Harvan presidentin tai ylipäätään kenenkään ihmisen elämä on yhtä tapahtumarikasta ja – voitaneen sanoa – jännittävää kuin hänen. Oli kansakunnan kriittiset vaiheet, jotka vaativat rohkeutta, urheutta ja viisasta asioiden hoitoa. Mutta Svinhufvudin kohdalla tämä ei tarkoittanut luopumista periaatteista. Vakaana oikeuden miehenä hän ei suostunut myönnytyksiin ainakaan niin sanotusta laillisuusperiaatteesta keskusteltaessa.

Eräs hyvä esimerkki on Svinhufvudin suhde Mäntsälän kapinaan. Lapuan liikkeen johto oli koolla Hämeenlinnassa 29.2.1932. Taustalla oli liikkeen kannattajien yritys kaataa Suomen laillisesti valittu hallitus. Svinhufvudin pojista Eino olisi